

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

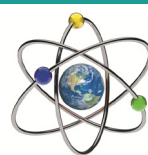
No5(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 322 sahifa,
18-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'quvchi yoshlarni muhandislik kasblariga yo'naltirishda xorij tajribasi.....	10
Maxamov X. T., Omondavlatova Sofiya Baxtiyor qizi	
2-sinf darslarida "4K" ko'nikmalarini shakllantirish: XXI asr savodxonligi poydevori	14
Jo'rayeva Nargiza O'ktamovna	
Ommaviy axborot vositalarining inson ruhiy salomatligiga ta'siri: empirik tadqiqot natijalari.....	18
Abdinazarova Bibixonim Rashid qizi	
Talabalar uchun amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda texnik loyihalarning o'rni	23
Axmadaliyev Mansurbek Erkaboy o'g'li, Rejabov Jaloliddin Sadiq o'g'li	
Masalalarni modellashtirish metodi yordamida yechish yo'llari	28
B. B. Qarshiyev, Bekmuradov Bobur Toyloq o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida elektron o'quv materiallaridan foydalanishning afzalliklari.....	34
Tog'aymurodova Marjona Yusuf qizi	
Raqamli ta'lim muhitida dizaynerlik faoliyatlarini rivojlantirishning zamonaviy metodlari.....	39
Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna	
Metall va metallmas buyumlarga ishlov berish texnologiyasi fanidan amaliy dars mashg'ulotlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	47
A. Safarov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirish mezonlari.....	57
Xolmatov Doston Dilshod o'g'li	
7–8-sinf biologiya darslarida kompetensiyaviy yondashuvni takomillashtirish metodikasi	60
Xolmurodova Sarvinoz	
Zamonaviy adabiyotda lider ayol portreti va shaxsiy rivojlanish falsafasi.....	64
G'afforova Dildora Ergashevna	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	69
Yusupova Umida Zayniddin qizi	
Umumta'lim maktabida xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalashda kreativ yondashish texnologiyalarining mazmun-mohiyati.....	74
Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, G'aniyeva Dilfuza A'lam qizi	
Oila muhitining raqamli tadbirkorlik motivatsiyasiga ta'siri: psixologik tahlil	78
Tursunov Lutfulla Sayfullayevich, Boyqobilova Sevinch Fazliddin qizi	
Maktab va muzeylar aloqadorligini ta'minlash asosida o'quvchilarni ma'naviy merosga hurmat ruhida tayyorlashning pedagogik texnologiyasi	81
Nizomxonova Nargizaposhsho Ekrixon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish malakasini shakllantirish.....	86
Xurramova Sojida Abdunazar qizi	
Oliy ta'lim tizimida liderlik kompetensiyalarini takomillashtirishning kompleks yondashuvlari.....	91
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Sport sohasining ommaviyligi va inklyuzivligi	94
Z. N. Urunova, M. Jaborova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixologik muhitni swot-tahlil qilish va korreksiyalash	97
Sattorova Shirinoy San'atovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishda integrativ yondashuv ..	100
Buvrayev Akram Rustam o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy nutqiga qo'yiladigan talablar	104
Xolmuminova Dilfuza Xolmamatovna	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida ma'naviy-axloqiy fazilatlarining ahamiyati	107
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna	

Hadislar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish	111
<i>Akaboyeva Malika Raxmatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatish texnologiyasi	114
<i>Beshimova Muazzam Bahodirovna, To'lanboyeva Farangis Ibrohimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	117
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda multimedia texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyasini tarkib toptirish	122
<i>Narmatova Fotima Dilshod qizi</i>	
Organizing Physics Lessons in General Education Schools Based on Gamification Elements	127
<i>Y. A. Mamatokhunov, U. S. Ismoilov, M. A. Muxtorjonova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning samaradorligi....	129
<i>Meyliyeva Sevinch Bozor qizi</i>	
Anoreksiyasi va bulimiyaning psixologik determinantlari hamda klinik jihatlari	132
<i>Askarova Nargiza Abdivaliyevna, To'raqulova Sevinch Sattorjon qizi</i>	
Koxlear implantli bolalar fonematik eshituvini shakllantirish asosida tovush talaffuzini shakllantirish	136
<i>Bozorov Otabek Yo'lchi o'g'li, Yakubova Asalxon Ulug'bek qizi</i>	
Qisqa masofaga yuguruvchi yosh sportchilarning kuch va tezlik-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirishda yillik rejalashtirish samaradorligi	139
<i>Eshpulatov Jamshid Nuraliyevich</i>	
Разработка модуля автопрокторинга для платформ дистанционного обучения на основе компьютерного зрения и анализа активности пользователя	144
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович</i>	
Определение нарушений академической честности на онлайн-экзаменах на основе компьютерного зрения: алгоритм и эффективность модуля камерaproctor	149
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Zamonaviy ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalari: imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	154
<i>Delov To'liqin Erkinovich, Gulmirzayeva Zulayho Ko'klanboy qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning talaba yoshlar psixologiyasiga ta'siri	160
<i>Saidakbarova Nigora Abduraxim qizi</i>	
Talabalarni ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashning besh blokli pedagogik modeli	165
<i>Amonov Mirjon Namozovich</i>	
O'smirlarning raqamli texnologiyalarga qaramligi va uning psixologik salomatlikdagi o'rni	170
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Normamatova Aziza Ibroxim qizi</i>	
Qizlarda erta nikohning psixologik omillari va sabablari	174
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv motivlarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	178
<i>Jumayeva Guzal Xayriddin qizi</i>	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda barmoqlar harakati mashqlari asosida kichik motorika va harakat koordinatsiyasini rivojlantirish	183
<i>Mirzakarimov Yuldashboy Abdinabiyevich</i>	
Globalashuv sharoitida yoshlar tashkilotlari orqali milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik strategiyalari	187
<i>Axralova Marg'uba Akmalxanovna</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	191
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Zamonaviy ilmiy-texnika taraqqiyoti sharoitida texnologik ta'lim mazmunini STEM yondashuvi asosida integratsiyalash va talabalarning texnik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	196
<i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich, Qulmamatova Xurshida Abduxamidovna, Barataliyeva Nasiba Maxmadaminovna</i>	
Ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan o'quv jarayonining mazmuniy ta'minoti	202
<i>Kubayeva Mavluda Baxtiyor qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	The Influence of a Competency-Based Approach on Educational Quality in Physics Instruction 205 A. Xakimov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, M. A. Ne'matova
	Umumta'lim maktablarida o'quvchilarning ekologik savodxonligini shakllantirishning amaliy holati 208 Majitov Turg'unali Anvar o'g'li
	Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilariga ingliz tilini o'rgatishning pedagogik va psixologiyistik xususiyatlari 214 Ismoilova Muattar Ilyosovna
	Sharq mutafakkirlarining yoshlarni mehnat va kasb-hunarga o'rgatish bo'yicha qarashlari 219 Alqarov Qodir Xoimatovich, Irmatov Pirmuhammad Normat o'g'li
	Metallar mavzusini interfaol metodlar asosida o'qitish orqali o'quvchilar kreativligini oshirish 222 Murodova Sayyora Qanoatovna
	Moliyaviy terminlarni tarjima qilishning metodologik muammolari 226 Norboyeva Dilafuz Djumaqulovna, Suvonov Ozodbek Jamshid o'g'li
	Oliy ta'lim muassasalarida yakuniy nazorat jarayonlarini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida tashkil etishning afzalliklari 230 Abdunabiyeva Kamola Mansurovna
	Pedagogik ta'limda AI-tutor texnologiyalaridan foydalanish: o'zaro ta'sir mexanizmi va samaradorlik tahlili 236 Abdunabiyeva Maftunaxon Solijon qizi
	Talabalarda prokrastinatsiyani kamaytirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari 240 Kozimov Sayfulloh Maxammadjon o'g'li
	Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faoliyatini rivojlantirish 245 Raximov Zokir Toshmirovich
	Yosh voleybolchilarning umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarliklarini oshirishning pedagogik asoslari 249 Temirov Shoirbek Raimjonovich
	Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv jarayonlari mexanizmlarini takomillashtirish 253 Kimsanova Rahnamo Solijonovna
	Milliy kurash vositasida yoshlarning irodaviy sifatlarini rivojlantirish 257 Muratov Muzaffar Shermamatovich
	Xavotirlanish muammosining psixologik-pedagogik adabiyotlarda o'rganilganligi va o'smirlik davrining psixologik xususiyatlari 261 Mutalibjonov Nurillo Iroiljon o'g'li
	Bo'lajak pedagoglarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning innovatsion va refleksiv asoslari 264 Oblayeva Lobar Erdonovna
	STEM Education Technology: Physics Teaching Methodology and Future Innovations 268 Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Odinakhon Sotvoldiyeva Abdumannob qizi
	Mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariy asoslari 272 Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna
	Maktabgacha tarbiya yoshda bolalar kognitiv sohasining tadqiq qilinishi 276 Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi
	Modernization of Physics Teaching Methodology Based on Stream Integration in Vocational Schools 279 S. Z. Zaynobiddinov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Z. M. Orifjonova
	Cultural Competence as a Core Component of Foreign Language Teaching: Theoretical Foundations and Pedagogical Integration 282 Shahlo Obidova
	Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarning akmeologik madaniyatini rivojlantirishda ART-pedagogik texnologiyalardan foydalanish 286 Shodmonova Shoira Saidovna, Sharifova Dildora Shavkiddin qizi
	Talabalarning to'garak mashg'ulotlari orqali ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yo'llari 290 Turakulova Feruza Mamadoli qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	294
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Texnologiya darslarida raqamli texnologiyalar vositasida o'quvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	298
<i>Xudoyberdiyeva Nilufar Raximqulovna</i>	
Umumta'lim maktablari musiqa darslarida media-kontentlardan foydalanib o'quvchilarda estetik didni shakllantirish.....	302
<i>Xudoyqulov Asilbek Aziz o'g'li</i>	
Педагогические стратегии профилактики раннего профессионального выгорания у студентов-медиков (в условиях высокой информационной нагрузки)	305
<i>Асророва Мафтунабегим Махаммадризо кизи</i>	
Формирование самоотношения у подростков, переживших насилие	308
<i>Кушакова Наргиза Исламбаевна, Азаркова Миланика Дмитриевна</i>	
Изучение развития эпистемических знаний у учащихся 5-го класса в педагогико-психологической литературе.....	311
<i>Нехочина Лола Шахобиддиновна</i>	
Когнитивные уровни читательской деятельности в заданиях PIRLS: типология, процессы понимания и система оценивания.....	314
<i>Нуруллаева Шахло Уктамовна, Александра Валерьевна Шаркова</i>	

PEDAGOGIKA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TALABALARNING AKMEOLOGIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA ART-PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Shodmonova Shoirra Saidovna

Nizomiy nomidagi O'zMPU pedagogika kafedrasini professori

Sharifova Dildora Shavkiddin qizi

Nizomiy nomidagi O'zMPU pedagogika yo'nalishi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Maqolada bo'lajak pedagoglarning kasbiy mahorat cho'qqilariga erishish motivatsiyasini shakllantirishda akmeologik madaniyatning o'rni yoritilgan. Tadqiqotda pedagogika oliy ta'lim muassasalari talabalarining shaxsiy va kasbiy kamolotini ta'minlashda art-pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samarali usullari tahlil qilinadi. Muallif badiiy vositalar va san'at elementlarining talabalar kreativligini oshirish hamda refleksiv qobiliyatlarini shakllantirishdagi ahamiyatini asoslab bergan.

Kalit so'zlar: akmeologik madaniyat, art-pedagogika, kasbiy kamolot, pedagogik mahorat, kreativlik, emotsional intellekt, badiiy texnologiyalar, bo'lajak o'qituvchi.

Abstract: The article highlights the role of acmeological culture in shaping the motivation of future educators to achieve the heights of professional excellence. The study analyzes effective methods of using art-pedagogical technologies to ensure the personal and professional development of students in pedagogical higher educational institutions. The author substantiates the significance of artistic tools and elements of art in enhancing students' creativity and developing their reflective abilities.

Key words: acmeological culture, art-pedagogy, professional maturity, pedagogical mastery, creativity, emotional intelligence, artistic technologies, future teacher.

Аннотация: В статье освещается роль акмеологической культуры в формировании мотивации будущих педагогов к достижению вершин профессионального мастерства. В исследовании анализируются эффективные методы использования арт-педагогических технологий в обеспечении личностного и профессионального развития студентов педагогических высших образовательных учреждений. Автор обосновывает значение художественных средств и элементов искусства в повышении креативности студентов и формировании их рефлексивных способностей.

Ключевые слова: акмеологическая культура, арт-педагогика, профессиональное совершенство, педагогическое мастерство, креативность, эмоциональный интеллект, художественные технологии, будущий учитель.

KIRISH

Bugungi kunda oliy pedagogik ta'lim tizimidagi islohotlar bo'lajak o'qituvchining nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalarini, balki uning shaxsiy-professional kamolotga intilish darajasini, ya'ni akmeologik madaniyatini yuksaltirishni ustuvor vazifa qilib qo'ymoqda. Zamonaviy pedagog nafaqat axborot yetkazuvchi, balki o'z faoliyatiga ijodiy yondashadigan, doimiy ravishda "akme" (cho'qqi)ga intiluvchi shaxs bo'lishi lozim. Biroq, ta'lim jarayonida talabalarining ichki motivatsiyasini uyg'otish va ulardagi ijodiy turg'unlikni (stagnatsiyani) bartaraf etishda an'anaviy o'qitish usullari har doim ham yetarli samaradorlikni ko'rsatmayapti.

O'zbekistonda hozirgi kunda oliy ta'lim tizimida talabalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga yo'naltirilgan yondashuvlar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23.09-dagi O'RQ-637-son¹ "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ham bu masala o'z tasdig'ini topgan. Xususan, Qonunning 3-moddasida shunday deyilgan: "Tarbiya – aniq maqsadli hamda ijtimoiy-tarixiy tajriba asosida yosh avlodni har tomonlama kamol toptirishga, ularning ongini, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini va dunyoqarashini shakllantirishga qaratilgan tizimli jarayon; ta'lim – ta'lim oluvchilarga chuqur nazariy bilim, malaka va amaliy ko'nikmalar berishga, shuningdek, ularning umumta'lim va kasbiy bilim, malaka hamda ko'nikmalarini shakllantirishga, qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan tizimli jarayondir". Ya'ni bundan anglash mumkinki, har tomonlama yuksak salohiyatli shaxsni tarbiyalash va o'qitish jamiyat oldida turgan dolzarb masalalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, bo'lajak o'qituvchilarning akmeologik madaniyatini shakllantirish masalasi alohida e'tiborga loyiqdir.

Shu sababli, pedagogika OTM talabalari akmeologik madaniyatini rivojlantirishda art-pedagogik (badiiy pedagogika) texnologiyalardan foydalanish masalasi alohida dolzarblik kasb etadi. San'at vositalari orqali pedagogik ta'sir ko'rsatish talabalarning emotsional intellektini rivojlantirishga, kasbiy qo'ruqlarni yengishga va o'z-o'zini anglash jarayonini jadallashtirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Badiiy pedagogikaning nazariy asoslarini rivojlantirishda Elliot Eisnerning ilmiy ishlari alohida ahamiyat kasb etadi. U ta'lim jarayonida san'atning o'rni va ahamiyatini asoslab, "san'at orqali o'qitish" (teaching through the arts) modelini ilgari suradi. Eisnerning fikricha, san'at faqat estetik tarbiya vositasi emas, balki tafakkurni rivojlantirish, muammoli vaziyatlarda noan'anaviy yechimlar topish va refleksiv fikrlashni shakllantirishning samarali mexanizmidir. Bu yondashuv akmeologik madaniyatning asosiy komponentlari – refleksiya, kreativlik va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi.

Vizual tafakkur va idrok jarayonlarini o'rganishda Rudolf Arnheimning ilmiy qarashlari muhim metodologik manba hisoblanadi. U o'zining "Visual Thinking" konsepsiyasida inson tafakkuri faqat mantiqiy-analitik emas, balki obrazli va vizual shaklda ham rivojlanishini asoslab beradi. Arnheimga ko'ra, san'at orqali fikrlash jarayoni murakkab tushunchalarni chuqurroq anglash va ularni kreativ tarzda qayta ishlash imkonini yaratadi. Bu esa pedagogik OTM talabalari uchun kasbiy faoliyatda innovatsion yondashuvlarni qo'llash, pedagogik vaziyatlarni obrazli tasavvur qilish va samarali yechimlar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Badiiy-pedagogik jarayonda insonparvarlik va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni rivojlantirishda Nel Noddingsning "g'amxo'rlik etikasi" (ethics of care) konsepsiyasi alohida o'rin tutadi. Noddings ta'lim jarayonida o'qituvchi va talaba o'rtasidagi munosabatlarni insoniylik, mehr va o'zaro tushunish asosida qurishni taklif etadi. Ushbu yondashuv badiiy pedagogika bilan uyg'unlashgan holda talabalarda empatiya, estetik sezgirlik va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantiradi. Natijada akmeologik madaniyatning muhim tarkibiy qismi bo'lgan shaxsiy va kasbiy yetuklikka erishish uchun zarur psixologik-pedagogik muhit shakllanadi.

Estetik tarbiya orqali shaxs ongini kengaytirish va ijodiy erkinlikni rivojlantirish masalalari Maxine Greene tomonidan chuqur tahlil qilingan. Greene ta'limda san'atning ahamiyatini shaxsning dunyoni idrok etish doirasini kengaytirish, tanqidiy va kreativ fikrlashni rivojlantirish bilan bog'laydi. Uning fikricha, estetik tajriba orqali talaba mavjud stereotiplardan chiqib, yangi g'oyalar yaratish va o'zining ichki salohiyatini namoyon etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa akmeologik rivojlanishning asosiy ko'rsatkichlaridan biri bo'lgan ijodiy o'sishni ta'minlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Badiiy pedagogika doirasida innovatsion shakl, metod va vositalar quyidagicha tizimlashtiriladi: Art-terapiya – bu san'at faoliyati orqali insonning ichki holati va emotsional dunyosini anglash, ifodalash hamda rivojlantirishga qaratilgan psixologik va pedagogik metoddir. Mazkur yondashuv shaxsning ruhiy holatini yengillashtirish, stress va tashvishlarni kamaytirish, shuningdek, o'z-o'zini anglash va shaxsiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Art-terapiya nazariy jihatdan psixoanaliz, humanistik psixologiya va kognitiv-behavioral yondashuvlarga asoslanadi.

Mashhur amerikalik psixoterapevt Margaret Naumburg (1890–1983) art-terapiyani "erkin san'at ifodasi orqali ichki shaxsiyatni ochish" deb ta'riflagan. U san'atni inson ruhiyatining bevosita ifodasi sifatida ko'rgan va terapiya jarayonida ong osti signallarini aniqlash hamda tahlil qilish zarurligini ta'kidlagan. Britaniyalik olim Edith Kramer esa art-terapiyani "terapevtik vosita sifatida san'at yaratish jarayoniga asoslangan shaxsiy o'sishni rag'batlantirish vositasi" sifatida ta'riflagan. Uning fikricha, san'at faoliyati nafaqat emotsiyalarni ifodalash, balki ichki nizolarni qayta ishlash va ruhiy muvozanatni tiklash imkonini beradi.

1 <https://lex.uz/docs/-5013007>

Art-terapiyaning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

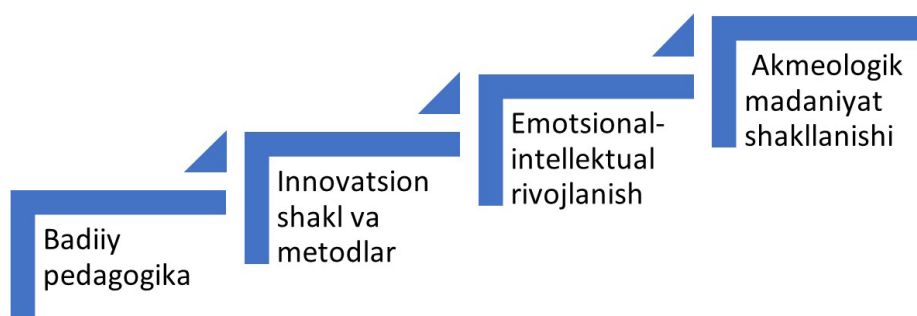
1-rasm: Art-terapiyaning talaba shaxsiga pedagogik va psixologik ta'siri

Ta'lim muassasalarida art-terapiya usullaridan foydalanish talabalarning o'z his-tuyg'ularini ifoda qilishi, stressli vaziyatlarda o'zini tuta bilishi va shaxsiy muammolarni mustaqil hal etish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Art-terapiya turli ko'rinishlarda amalga oshirilishi mumkin: rasm chizish (erkin yoki ma'lum mavzuda); haykaltaroshlik (loy, gips yoki boshqa materiallar yordamida); kollaj yaratish (turli materiallardan kompozitsiya yaratish); mandala yaratish (meditatsion va simvolik rasm chizish); sand-play (qumda rasm va shakllar orqali ifoda qilish). Amerikalik olim Shaun McNiff art-terapiya haqida shunday deydi: "San'at orqali shifo topish insonning vizual va simvolik tafakkur darajasini faollashtirish orqali amalga oshadi. Bu jarayon o'z-o'zini idrok qilish va hayotni mazmunli qabul qilish uchun kuchli imkoniyat yaratadi".

Rossiyalik olim L. V. Lebedeva esa shunday ta'kidlaydi: "Art-terapiya shaxsning emotsional-ijodiy resurslarini safarbar qilishga va uning ichki potensialini ochishga xizmat qiluvchi universal vositadir". Shunday qilib, art-terapiya talabalarning emotsional va psixologik rivojlanishiga yordam beruvchi kuchli innovatsion metod hisoblanadi. Ular san'at faoliyati orqali o'z his-tuyg'ularini ifodalashni, ichki nizolarini anglash va hal etishni, shuningdek, shaxsiy taraqqiyot yo'lida mustahkam qadam tashlashni o'rganadilar. Badiiy pedagogika doirasida art-terapiyadan foydalanish talabalarning akmeologik madaniyatini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda badiiy pedagogika ta'lim tizimida san'at va kreativlik integratsiyasini ta'minlovchi asosiy tamoyil sifatida qaraladi. Ushbu soha pedagoglarning shaxsiy rivojlanishiga, talabalarning estetik didi va ichki salohiyatini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratadi. Badiiy pedagogika nafaqat musiqiy va tasviriy san'atni, balki teatr, kino, raqs va boshqa san'at turlarini ham ta'lim jarayoniga kiritadi. Bu yondashuv zamonaviy ta'lim tizimida talabalarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishga, ularni ijodkorlikka yo'naltirishga hamda estetik va axloqiy fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Talabalarning akmeologik madaniyatini rivojlantirish jarayoni quyidagi sxema tarzida amalga oshishi mumkin:

2-rasm: Talabalarning akmeologik madaniyatini rivojlantirishning bosqichma-bosqich modeli

Mazkur model badiiy pedagogika asosida innovatsion shakl va metodlar orqali talabalarda emotsional hamda intellektual rivojlanishni ta'minlab, natijada ularning akmeologik madaniyati shakllanishiga xizmat qiladi. Ushbu jarayon ketma-ket va uzviy bog'langan bosqichlardan iborat:

1. **Badiiy pedagogika** – talabalarning estetik idroki va badiiy tafakkurini rivojlantirishga yo'naltirilgan metodik asos bo'lib, ularning emotsional hissiyotlari hamda san'at orqali ifodalanish qobiliyatini shakllantiradi.

2. **Innovatsion shakl va metodlar** – zamonaviy ta'lim texnologiyalari (badiiy muammoli vaziyatlar, dramatik syujetlar, interaktiv o'yinlar va loyihaviy faoliyat) yordamida talabalarning faol fikrlashi va kreativ qobiliyatlari rag'batlantiriladi.
3. **Emotsional-intellektual rivojlanish** – innovatsion metodlar ta'sirida talabalar o'z emotsional sezgirligini, intellektual salohiyatini va refleksiv fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar.
4. **Akmeologik madaniyatning shakllanishi** – natijada talabalar o'z shaxsiy va kasbiy o'sishini boshqarishga qodir, o'zini anglagan, maqsadga yo'naltirilgan hamda doimiy o'z-o'zini rivojlantirishga intiluvchi barkamol shaxslar sifatida shakllanadilar.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion metodlarni, xususan, badiiy muammoli vaziyatlar metodikasini qo'llash talabalarning mustaqil, tahliliy va kreativ fikrlash salohiyatini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Hikoyalar va dramatik syujetlar asosida yaratilgan muammoli vaziyatlar talabalarning o'z-o'zini anglash, refleksiv tahlil qilish, tanqidiy hamda ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Bunday yondashuvlar emotsional-intellektual rivojlanishni ta'minlab, shaxsiy va kasbiy o'sishga bo'lgan motivatsiyani kuchaytiradi, estetik qobiliyatlarni rivojlantiradi va innovatsion yechimlar topishga bo'lgan qobiliyatni mustahkamlaydi. Ushbu jarayonning mantiqiy davomi sifatida talabalar akmeologik kompetensiyalarni egallab, o'z faoliyatini ongli ravishda boshqarishga, doimiy o'sishga va shaxsiy kamolot sari intilishga tayyor bo'lgan barkamol shaxslar sifatida shakllanadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23.09-dagi O'RQ-637-sonli "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/-5013007>
2. Kramer, E. Art as Therapy with Children. London: Schocken Books, 1971. 224 p.
3. Лебедева, Л. В. Арт-терапия в образовании и социальной сфере. Москва: Академический проект, 2011. 240 с.
4. McNiff, S. Art as Medicine: Creating a Therapy of the Imagination. Boston: Shambhala Publications, 1992. 208 p.
5. Малчоди, К. А. Арт-терапия: теория и практика. Москва: Институт общегуманитарных исследований, 2014. 256 с.
6. Naumburg, M. Dynamically Oriented Art Therapy: Its Principles and Practice. New York: Grune & Stratton, 1966. 196 p.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.